SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ **Muistio**

Johtaja
Annakaisa Iivari **2.6.2022**

EHDOTUS VALTIONEUVOSTON ASETUKSEKSI SOSIAALI- JA TERVEYDENHUOLLON KEHITTÄMISHANKKEIDEN VALTIONAVUSTUKSISTA VUOSINA 2020–2023 ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN (13/2020) MUUTTAMISESTA

1. Tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö on myöntänyt valtionavustuksia sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin sekä toiminnan käynnistämishankkeisiin vuosille 2020-2023. Näihin valtionavustuksiin sovelletaan valtioneuvoston asetusta sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden valtionavustuksista vuosina 2020–2023 (13/2020) sekä valtionavustuslakia (688/2001). Asetuksenmukaisia valtionavustuksia on myönnetty kunkin maakunnan alueen kuntien ja kuntayhtymien yhteisen perusterveydenhuollon ja sosiaalihuollon kehittämisen hankekokonaisuuteen, jolla toimeenpannaan Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa (*maakunnan hankekokonaisuus*) sekä muihin sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä tukeviin alueellisesti tai valtakunnallisesti merkittäviin hankkeisiin.

Taustalla on pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan hallitus toteuttaa Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelman, jossa kehitetään perustason sosiaali- ja terveyspalveluja. Ohjelman tarkoituksena on tukea hyvinvointialueita valmistelemaan ja ottamaan käyttöön uudenlainen, laaja-alainen sosiaali- ja terveyskeskus, jotta ihmiset saavat tarvitsemansa avun sujuvasti yhdellä yhteydenotolla oikea-aikaisesti ja yhdenvertaisesti. Tavoitteena on myös, että palvelut ovat kustannustehokkaita ja vaikuttavia.

Sosiaali-ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) mukainen sosiaali-ja terveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyy kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille 1.1.2023. Kunnilla ja kuntayhtymillä ei ole enää 1.1.2023 lukien järjestämisvastuuta hankkeiden kohteena olevista palveluista. Useat käynnissä olevat hankkeet jatkuvat kuitenkin vielä vuonna 2023. Tarkoituksena on, että myönnetyt valtionavustukset siirretään 1.1.2023 mennessä hyvinvointialueille ja hyvinvointialueet jatkavat hanketoimintaa vuonna 2023. Kunnat ja kuntayhtymät lukuun ottamatta Helsingin kaupunkia eivät saa käyttää myönnettyä avustusta enää vuonna 2023. Kunnat ja kuntayhtymät, joille avustus myönnetään, saavat käyttää avustusta ainoastaan 31.12.2022 saakka. Kustannuksiin, jotka syntyvät 1.1.2023 alkaen, saavat hyvinvointialueet käyttää avustuksia edellyttäen, että avustus siirretään valtionapuviranomaisen päätöksellä avustuksen saajan hakemuksesta ja hyvinvointialueen suostumuksella hyvinvointialueen käytettäväksi. Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri on ollut hankehallinnoijana sekä osatoteuttajana asetuksen perusteella toteutetuissa valtionavustushankkeissa. Asetuksen muutoksella mahdollistetaan, että HUS -yhtymä voi tarvittaessa jatkaa hankkeiden toteutusta vuoden 2023 puolella.

2. Ehdotetun asetuksen sisältö

Ehdotetaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeiden valtionavustuksista vuosina 2020–2023 annetun valtioneuvoston asetusta (13/2020) muutettaisiin niin, että siinä huomioitaisiin järjestämisvastuun siirto kunnilta ja kuntayhtymiltä hyvinvointialueille alkaen 1.1.2023. Ehdotetulla asetusmuutoksella mahdollistettaisiin se, että myös hyvinvointialueet voivat käyttää myönnettyjä valtionavustuksia järjestämisvastuun siirron jälkeen. Kyseessä on tekninen muutos asetukseen. Asetuksen perusteella ei lähtökohtaisesti ole tarkoitus myöntää uusia valtionavustuksia hyvinvointialueille, vaan kyseessä on sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämistoiminnan siltaaminen hyvinvointialueille. Tarkoituksena on varmistaa kunnissa aloitetun kehittämistoiminnan juurruttaminen ja tulosten siirtyminen saumattomasti hyvinvointialueille.

3. Valtioneuvoston toimivalta

Valtionavustuslaki (688/2001) on yleislaki, jossa säädetään niistä perusteista ja menettelyistä, joita noudatetaan myönnettäessä valtionavustuksia. Valtionavustuslain 8 §:n nojalla tarkempia säännöksiä lain soveltamisalaan kuuluvan valtionavustuksen talousarvion mukaisesta myöntämisestä, maksamisesta ja käytöstä voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Esitettävän asetuksen säännökset ovat valtionavustuslain 8 §:ssä tarkoitettuja säännöksiä.

4. Asetuksen perustelut

Asetuksen soveltamisalaa esitetään laajennettavaksi niin, että myös hyvinvointialueet voivat käyttää asetuksen perusteella myönnettyjä valtionavustuksia. On olennaista varmistaa, että Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskushankkeissa sekä muissa sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeissa kehitetyt hyvät toimintamallit ja -tavat siirtyvät hyvinvointialueiden toimintaan. Asetusta alun perin säädettäessä sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskeva lainsäädäntö oli vasta valmisteluvaiheessa ja tästä syystä asetuksen alkuperäisessä muotoilussa ei voitu ottaa huomioon hyvinvointialueita. Ehdotettu muutos on välttämätön, jotta jo myönnetyt avustukset voidaan siirtää hyvinvointialueiden hallinnoitaviksi.

Tällä hetkellä sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämisavustuksiin valtion talousarviossa varatun määrärahan käyttötarkoitus ei kaikilta osin mahdollista avustusten osoittamista hyvinvointialueille. Talousarviokirjauksiin on tarkoitus esittää muutoksia. Asetukseen pohjaavia avustuspäätöksiä tehtäessä otetaan luonnollisesti huomioon valtion talousarvion kulloinkin asettamat reunaehdot

Asetus koskee pääosin kullakin hyvinvointialueella käynnissä olevia hankkeita, joilla toteutetaan tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelmaa sekä joitakin pienempiä hankekokonaisuuksia.

Tulevaisuuden sote-keskusohjelmaa toteuttavat hankkeet ovat olleet käynnissä kesästä 2020 alkaen jokaisella jokaisen maakunnan alueella. Ohjelman täydentävässä valtionavustushaussa myönnettiin samoille toimijoille joulukuussa 2021 lisärahoitusta (140,9 milj.) käytettäväksi vuoden 2023 loppuun. Joulukuussa 2021 myönnettiin rahoitusta myös viidelle yliopistollisen sairaalan sairaanhoitopiirille (11,9 milj.) tukemaan Tulevaisuuden sote-keskusohjelman koordinaatiota. Jokaisella hyvinvointialueella toimii myös Tulevaisuuden kotona asumista tukevien palvelujen hanke, joille myönnettiin joulukuussa 2021 rahoitusta (30 milj).

Asetuksen perusteella toteutetaan myös muita pienempiä hankekokonaisuuksia kuten esimerkiksi asunnottomuutta vähentävien sosiaali- ja terveydenhuollon hankkeita (5,4 milj., yht. 9 hanketta) ja Kotona asumisen teknologiat ikäihmisille -hankkeita (n 4,1 milj, yhteensä 6 hanketta).

Valtionavustushankkeiden siirto hyvinvointialueille on tarpeellinen myös siksi, että hankkeiden käynnistyminen viivästyi jossain määrin koronaepidemiasta johtuen, eikä hankkeille myönnettyjä avustuksia ehditä kokonaisuudessaan käyttää 31.12.2022 mennessä.

5. Esityksen vaikutukset

Ehdotetun asetusmuutoksen perusteella myös hyvinvointialueilla on mahdollisuus käyttää sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämishankkeisiin myönnettyjä valtionavustuksia. Ehdotetulla muutoksella varmistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämis- ja kokeilutoiminnan siltaaminen hyvinvointialueille ja jo tehdyn työn juurruttaminen.

Avustusohjelmaan tarkoitetut varat on vahvistettu valtion talousarviossa. Pääosin kaikki asetuksen perusteella myönnettävät avustuspäätökset on jo tehty. Esityksellä ei ole itsenäisiä valtiontaloudellisia vaikutuksia.

6. Asian valmistelu

Asetuksen valmistelusta vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. Koska kyseessä on suhteellisen vähäinen ja tekninen muutos, ei muutosesityksestä ole erikseen kuultu kuntia eikä hyvinvointialueita. Asian valmistelussa on oltu yhteydessä valtiovarainministeriöön sekä maksatuksista vastaavaan Lounais-Suomen aluehallintovirastoon. Asiaa on käsitelty 26.4.2022 tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksen hankejohtajien verkostossa sekä 29.3.2022 sosiaali- ja terveysministeriön ja Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen yhteisessä tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskuksen koordinaatioryhmässä

Esitys on ollut oikeusministeriössä laintarkastuksessa.

7. Voimaantulo

Ehdotetaan, että asetus tulee voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2022.